

Památné kameny v okrese Třebíč

2022

sestavil: Pavel Valenta

spolupracovali: Emanuel Nožička, Pavel Izdný, Jan Psota

Úvod

Účelem soupisu Památné kameny na Třebíčsku je zachytit stav drobných monolitických památek v letech 2012 - 2022. V seznamu jsou uvedeny památky evidované Společností pro výzkum kamenných křížů při muzeu v Aši a další známé dříve popsané objekty. Soupis navazuje na práce trebičských badatelů, soustřeďuje jejich poznatky a doplňuje je o nové informace.

Z dřívější badatelské činnosti jsou největším zdrojem informací knihy Památné kameny a pověsti na Třebíčsku (Akcent, 2010), Kamenné památky na Třebíčsku (Akcent, 2012), Kamenné zajímavosti na Třebíčsku (Akcent, 2017) kolektivu autorů (Karel Průša, Emanuel Nožička, František Peštál, Marie Dvořáková, Jan Horký). Velmi cennými materiály jsou fotografie a poznámky pana Františka Peštála st. a Františka Hrůzy. Fotografie z obou pozůstalostí pocházející většinou z 50. a 60. let minulého století pro ilustraci doplňují soupis (popis uveden v doplňujících informacích).

Informace o jednotlivých objektech jsou členěny takto:

Katastrální příslušnost

- popis umístění
- popis objektu
- rozměry
- pověst
- číslo v centrální evidenci v Aši, odkazy na literaturu
- číslo ÚSKP a NPÚ
- doplňující informace

- **Boňov**

- Nachází na pravé straně silnice z Jaroměřic nad Rokytnou do Boňova, asi 400 metrů před obcí. U dvou vzrostlých lip a klasického křížku.

- Je to hrubě opracovaná jednostranná deska s poškozeným temenem. Na přední straně je v horní části plochy reliéf řeckého kříže. Pod ním se nachází kruhovitě zaoblená rýha.

- 88 x 42 x 25 cm

- Podle místní pověsti je kámen památkou na sedláka, kterého zabil býk.

- Aš 2593

- Od roku 2001 do roku 2013 se kámen nacházel na soukromém pozemku jednoho z místních obyvatel, kam byl uschován z důvodu obavy o zcizení. Znovu postaven byl dne 20. 11. 2013 na svém posledním známém místě, které zřejmě není původní. Ještě dříve se měl nacházet na poli, odkud byl přesunut ke křížku.

- **Budišov**

- Nachází se při modře značené turistické stezce z Budišova do Oslavy. V katastru obce Klementice.
- Jednostranná deska se zaoblenými hranami. Na přední straně je reliéf berličkového kříže.
- 85 x 53 x 32 cm.
- Ke kameni se váže pověst z poloviny 18. století, kdy touto cestou směrem k Budišovu vedl řezník na provaze býka. Býk se však splášil a řezníka na tomto místě udupal. Další verze pověsti vypráví, že řezníka zde zabil jiný muž právě kvůli býkovi.
- Aš 0687, Franz 85, Svoboda
- V roce 1997 byl kámen odcizen. Po výzvě Policie ČR byl ale vrácen na svoje původní místo.

- **Budišov**

- Stojí u jižní zdi kostela v obci.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem a zaoblenými hranami. Na přední straně je reliéf patriaršního kříže na rozšiřující se základně.

- 120 x 45 x 26 cm

- Podle místní tradice kámen označuje místo, kde se při své pouti zastavili soluňští věrozvěstové.

- Aš 1679, Franz 83, Svoboda

- Současné umístění kamene není původní. Dříve se nacházel u polní cesty z Rohů do Budišova.

Svoboda uvádí, že již před rokem 1937 ležel kámen na svém původním místě povalený. Ke kostelu ho nechal přemístit pan farář Slabý, protože při scelování polí hrozilo jeho zničení.

- **Cidlina**

- Kámen stojí jižně od obce v lese za Novákovým kopečkem u staré úvozové cesty. Z obce od zemědělského družstva širokou polní cestou k lesu. Kámen stojí na okraji lesa vpravo od polní cesty.

- Jednostranná deska s poškozeným temenem a levým rohem. Na přední straně je rytý obrys tlapatého kříže na rozšiřující se základně.

- 80 x 49 x 15 cm

- Ke kameni se váže pověst o formanu Vlachovi, na kterého se zde převrhnul vůz s nákladem. Jeho koně se splášili poté, co z lesa v blízkosti kamene zazněl výstřel z myslivcovy pušky.

- AŠ 2346

- Místo je nazýváno „U Vlacha“.

- Čechtín

- Stojí asi 1 km severně od obce, v místě křižení silnice Čechtín - Kouty vysokým napětím odbočuje po pravé straně polní cesta. Po té asi 100 metrů. Kámen se nachází asi 200 m vpravo od této polní cesty.

- Je to oboustranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je reliéf latinského kříže. Na zadní straně je v horní části plochy ryté slunce. Nad ním je rytý letopočet 2012, pod ním je rytý menší latinský kříž.

- 82 x 65 x 18 cm

- Jedná se o novodobý objekt. Kámen postavil majitel pozemku jako památku na svého syna, který zemřel ve 29 letech na leukemii. Uvedl: „Tím, že jsem kámen vytesal a postavil, jsme se s manželkou smířili s tím, že nám Bůh vzal syna.“

- Červená Lhota

- Nachází se na pravé straně silnice z Račerovic do Čechtína.

- Jednostranná deska s částečně uraženým pravým rohem a poškozeným temenem. Na přední straně je reliéf latinského kříže.

- 102 x 43 x 20 cm

- Pověst vypráví o sedláku Ferdovi z Červené Lhoty, kterému lupiči ukradli ovce a býka. Čeledín se vypravil pronásledovat zloděje. Ti ho však poblíž místa zvaného "U čtyř lip" zabili.

- Aš 2537

- Na fotografii pana Františka Peštála z 16. 8. 1951 je nad levým ramenem kříže čitelná číslice 15. Nad pravým ramenem je pouze nečitelný pozůstatek číslic (v současné době není patrný). Zřejmě se jednalo o dělený letopočet. Na základě fotografií pana Františka Peštála kámen znovu objevil pan Emanuel Nožička dne 27. března 2011. Na své místo byl vrácen a zafixován dne 7. 7. 2012.

- **Čihalín**

- Nachází se na soukromém pozemku v obci, u domu č. p. 64.

- Oboustranná deska s olámanými hranami. Na přední straně je v orámovaném poli reliéf latinského kříže s rozšiřujícími se rameny. Ramena jsou na koncích konicky ukončena. V místech konického zakončení vodorovného břevna je po obou stranách ve tvaru klínu odtesán lem. Na zadní straně kamene je rytý obrys latinského kříže.

- 85 x 51 x 14 cm

- Podle pověsti zde pacholek probodl vidlemi děvče, která se ukrývala před deštěm v kupce sena.

- AŠ 2070

- Do roku 2019 se nacházel u cesty z obce do Kratochvílova Mlýna, asi 300 metrů od obce, 65 metrů v poli. Majitel pozemků přemístil kámen ke svému domu z důvodu obavy ze zcizení

- **Číměř**

- Je zasazen v tarasu u posledního domu vpravo u výjezdu z obce ve směru na Jaroměřice nad Rokytnou. Asi 6 m vpravo od vjezdu k domu.

- Kámen bez tvarových retuší s rytinou kříže s rozšířenou základnou.

- 87 x 67 x _ cm

- Aš 2519

- Původní umístění kamene není známo. Kámen je pravděpodobně umístěn obráceně.

- Dolní Lažany

- Kámen se nachází ve svahu lesní asfaltové cesty. Ze silnice Šebkovice - Lesonice necelé 2 km křížuje hlavní silnici asfaltová lesní cesta, odsud doleva asi 600 m.

-Jednostranná deska se střeovitým temenem. Špička temene je uražená. Na přední straně je v orámovaném poli v horní části rytý malý latinský křížek na čtverhranné základně. Pod ním je snížené textové pole kopírující tvar kamene. V horní části textového pole jsou iniciály F. Z. Pod nimi je letopočet a datum: 18 12/11 80.

- 71 x 63 x 18 cm

- Kámen je upomínkou na mysliveckého mládence Františka Zvěřinu z Milatic (dnes součást Šebkovic), který se na tomto místě zastřelil kvůli nešťastné lásce.

- **Dolní Vilémovice**

- Nachází se jižně od obce, asi 200 metrů jihovýchodně od zemědělského družstva, u polní cesty k lesu.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem a zaoblenými hranami. Na přední straně je reliéf latinského kříže na rozšiřujícím se kůlu.

- 80 x 37 x 21 cm

- Podle pověsti zde bleskem splašení koně usmýkali hospodáře.

- Aš 1923, Svoboda

- ÚSKP 24449/7-2619, NPU 1000135513

- Hartvíkovice

- Je zasazen v dlažbě za vstupní branou ke kostelu.
- Deska se zaobleným temenem. Na přední straně jsou rytiny dvou řeckých křížků s trojúhelníkovým zakončením ramen.
- 137 x 41 x _ cm
- Podle pověsti je pod kamenem pohřbený farář, který měl rád ženy a veškeré neřesti. U brány se nachází proto, aby každý, kdo jde na hřbitov a do kostela, na něj musel šlápnout a kněze pokořil.
- Pravděpodobně se jedná o starý náhrobní kámen. Uložení náhrobníku, tak aby se po něm chodilo, není nijak neobvyklé. Souvisí s výkladem křesťanské víry a je vyjádřením pokory a pokání.

- Hodov

- Stojí na kraji lesa asi 800 m jihozápadně od obce.
- Kámen bez větších tvarových retuší s rytinami dvou latinských křížků.

- Horní Heřmanice

- Nachází se asi 500 metrů severovýchodně od obce, vpravo u modře značené turistické cesty do Uhřínova, ve skupince stromů.

- Deska nepravidelného tvaru. Na přední straně je reliéf řeckého kříže.

- 55 x 55 x 30 cm

- Podle místní pověsti na tomto místě usedla k odpočinku žena s plnou nůší. Nůše se jí však sesmekla tak nešťastně, že se v jejích popruzích udusila.

- Aš 2077

- Horní Smrčné

- Nachází se na východním okraji obce, při pravé straně silnice směřující do Radošova, u litinového křížku.

- Oboustranná deska s olámanými hranami. Na přední i zadní straně je reliéfně vyobrazen latinský kříž. Zadní plocha kamene je u pravého břevna částečně uražena. Na temeni je vyryt malý berličkový kříž.

- 60 x 46 x 34 cm

- Podle místních obyvatel je kámen připomínkou vojáka nebo četníka, který se zabil kvůli nešťastné lásce. V minulosti prý okolo něho chodily děti do školy a vždy se bály, že je v jeho blízkosti duch mrtvého.

- Aš 2444

- Současné umístění kamene není původní. Dříve stával více v poli, asi o 500 metrů výše směrem k Radošovu. Potom jej někdo odstranil a kámen byl volně položený v trávě pod elektrickým vedením, kde došlo k jeho velkému poškození při vypalování mláží. Od roku 2006 je fixován v betonovém podstavci.

- Horní Újezd

- Nachází se po levé straně silnice do Jaroměřic nad Rokytnou, naproti rohu hřbitovní zdi.
- Jednostranná deska se zakulacenými rohy a zaoblenými hranami. Na přední straně je reliéf tlapatého kříže v kruhu.
- 61 x 44 x 40 cm
- Ke kameni se váže pověst o souboji dvou vojáků, kteří se vzájemně zastřelili.
- Aš 0818, Svoboda
- ÚSKP: 17453/7-2647, NPU 1000128093
- Vznik pověsti byl pravděpodobně ovlivněn existencí druhého kamene (Horní Újezd 0819), který je v současné době ztracený. Vzdálenost mezi oběma kameny byla asi 50 m. Křížem v kruhu byly též označovány tzv. mýtné kameny.

- Horní Újezd

- Stojí u kostela v obci.

- Jednostranná deska s temenem tvořeným dvěma oblouky. Na přední straně je v orámovaném poli v horní části plochy uprostřed rytá ratolest s christogramem IHS. Po obou stranách ratolesti jsou vyryta slunce. Pod ratolestí je pětiřádkový nápis: „Zde odpočívá / Bernard Franc / a Leopold Neu / bauer / 1835“. Po stranách letopočtu jsou dva ryté řecké křížky.

- 80 x 56 x 15 cm

- Aš 2104

- Pod náhrobníkem byli pochováni tři synové Bernarda Neubaurera z Výčap čp. 11. Bernard * 8. 8. 1834 matrika 10263/164, + 17. 8. 1834 matrika 10275/145 - 9 dní, Franz * 8. 8. 1834 matrika 10263/164, + 24. 2. 1835 matrika 10275/145 - 6 měsíců, Leopold * 15. 11. 1835 matrika 10263/165, + 11. 4. 1836 matrika 10275/146 - 5 měsíců. Fotografie vpravo pochází z archivu pana Františka Peštála st. (datum neuvedeno).

- Hrotovice

- Stojí v lese 50 m vlevo od silnice do Slavětic u křižovatky Dalešice - Rouchovany.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem a olámanými hranami. Na přední straně je obdélníkové pole s nízkým reliéfem liliového kříže. Pod břevny kříže jsou na obou stranách stylizovaně vyobrazeny enigmatické předměty (jsou vykládány jako zápalné střely).

- 126 x 67 x 25 cm

- Aš 0338

- Kámen se původně nacházel na druhé straně silnice do Dalešic.

- Hrotovice

- Stojí v lesní trati u staré silnice do Slavětic.

- Jednostranná deska se zakulacenými rohy. Na přední straně je reliéf klínového kříže přecházejícího do rozšířené základny. Pod levým břevnem kříže je reliéfně vyobrazena šipka směřující hrotem ke středu kříže. Pod pravým břevnem je rytý obrys meče směřující ostřím kolmo dolů.

- 106 x 48 x 27

- Aš 1743

- Hrotovické kameny jsou spojovány se středověkým statkem, který od 13. století spravovali johanité s komendou v Jamolicích a v pozdější době na hradě Templštýn. Hrotovickou faru spravoval komtur maltéžského řádu Rhymbothus (faráři tohoto řádu působili na zdejší faře 250 - 300 let). Podle jedné z teorií se jedná o hraniční kameny (milníky) označující majetek tohoto řádu.

- **Hroznatín**

- Nachází v lese asi 500 metrů jihovýchodně od obce, vlevo u žluté turistické cesty do Přeckova, asi 85 metrů za křižovatkou se zelenou turistickou cestou.

- Oboustranná deska se zkoseným poškozeným temenem. Na obou stranách je vysoký reliéf latinského kříže na rozšiřující se základně.

- 84 x 63 x 21 cm

- Podle pověsti je kámen památkou kuchaře, který zde byl ubit pro zpronevěru potravin.

- Aš 2014

- **Hroznaťín**

- Kámen se nachází asi 1 km severozápadně od obce, asi 10 metrů vpravo u silnice na Bochovice.
- Jednostranná deska se zaoblenými rohy. Na přední straně je reliéf latinského kříže.
- 62 x 31 x 29 cm
- Podle pověsti zde splašený kůň, který utekl z místního lihovaru, zabil ženu a dítě.
- AŠ 2527

- **Hvězdoňovice**

- Stojí západně od obce na spodním okraji zalesněné stráně asi 25 m východně od potůčku, který se vlévá do Stařečského potoka.
- Kámen bez větších tvarových retuší s rytinami dvou křížků.
- 125 x 94 x _ cm
- Ke kameni se váže pověst o třech silných vojácích, kteří chtěli dokázat svoji sílu ostatním vojákům a uzavřeli sázku, že kámen odnesou do blízkých Hvězdoňovic. Sázku prohráli, protože asi po 500 metrech padli k zemi mrtví. Vojáci byli na místě pohřbeni a kámen označuje jejich hrob.
- AŠ 2015
- Pravděpodobně se jedná o hraniční kámen.

- **Chlístov**

- Stojí po levé straně cesty na Kobylí hlavu, u poslední zahrady.

- Jednostranná deska s reliéfem tlapatého kříže. Pod pravým ramenem je reliéf kola s pěti loukotěmi.

- 82 x 53 x 20 cm

- Ke kameni se váže pověst o sedlákovi, který byl při práci na poli usmýkán kravami. Jiná verze vypráví, že se v těchto místech převrátil na sedláka vůz (proto v pravé části kolo s 5 loukotěmi) a ten vyvázl životem. Nechal udělat tento kámen jako připomínku a zároveň poděkování za štěstí. Podle další pověsti byl asi sto metrů od kamene v č. p. 16 zájezdní hostinec. Jeden z hostů po návštěvě hostince usnul v kočáře a později vypadnul pod kola vozu.

- AŠ 2103

- Jakubov u Moravských Budějovic

- Stojí na jihovýchodním okraji obce, v trati „Na Stráňkách“.

- Jednostranná deska s poškozeným zakulaceným temenem. Na přední straně je reliéf označovaný jako hrotový kříž. Rozšiřující se spodní břevno kříže přechází do soklu, na kterém jsou reliéfně dva řádky nečitelného textu.

- 80 x 52 x 14 cm

- Pověst vypráví, že si na tomto místě srazil vaz švédský kapitán poté, co svým kopím nabodnul sošku sv. Jana Nepomuckého ve štítu jedné chalupy. Kámen by také mohl být památkou na faráře Petra Pléhu, který zde byl v roce 1512 zabit.

- AŠ 2491, Přikryl

- Horní břevno kříže netvoří uzavřený hrot. Předpokládám, že je kámen uražený v úrovni pod vodorovným břevnem. Pozůstatek reliéfu je podle mého názoru ozdobným prvkem na spodním břevnu kříže.

- Jakubov u Moravských Budějovic

- Nachází se na soukromém pozemku v obci.

- Jednostranná deska s poškozeným temenem a zaoblenými hranami. Na přední straně je v orámovaném poli pozůstatek reliéfu latinského kříže. Patrné je zejména spodní a vodorovné břevno.

- 70 x 60 x 15 cm

- Aš 2661

- Kámen se původně nacházel asi 800 m západně od obce Domamil. Při budování plynovodu v roce 2000 ležel kámen vyvalený u cesty. Později byl z důvodu obavy ze zcizení přemístěn na soukromý pozemek.

- Jasenice

- Leží jako součást dlažby před kostelem sv. Klimenta.
- Deska s rytinou řeckého křížkového křížku na trojúhelníkové základně.
- 122 x 43 x _ cm
- Pravděpodobně se jedná o starý náhrobní kámen. První písemný záznam o Jasenici je z roku 1353, kostel je zmíněn hned následující rok.

- Kladeruby nad Oslavou

- Nachází se v lese asi 1,5 km západně od obce. Z obce po silnici směrem na Popůvky, po 1 km odbočit vlevo po modré turistické cestě. Po asi 200 m je křižovatka lesních cest. Zde odbočit vpravo. Kámen stojí po asi 300 metrech vpravo u cesty.

- Jednostranná deska s poškozeným temenem a olámanými hranami. Na přední straně je zbytek reliéfu latinského kříže. Patrné je pouze vodorovné a svislé břevno.

- 49 x 43 x 19 cm

- Podle zápisu v kronice obce Kladeruby nad Oslavou kámen označuje místo, kde byl ve válkách napoleonských myslivcem zastřelen francouzský generál - vyzvědač, který tudy jel z Kladerub do Kramolína.

- Kojetice

- Stojí asi 1,7 km jižně od obce, několik metrů od potoka, asi 200 m severně od zelené turistické cesty do Loukovic.

- Oboustranná deska se střechovitým temenem. Na přední straně je rytý obrys latinského kříže s jetelovým zakončením ramen. Na druhé straně je v orámovaném poli sedm řádků rytého textu: "Zde na / tomto / místě zabit / Váňa / Joszef / 1831 / stár 20 rok." V horních rozích jsou reliéfně kroužky. Pod textem je reliéfně vyobrazena lebka se zkříženými hnáty.

- 75 x 33 x 11 cm

- Podle jedné verze pověsti byl mladý Joszef Váňa při pastvě koní kopyty jednoho z nich zasažen do krajiny břišní takovou silou, že tomuto kopnutí záhy podlehnul. Druhá verze uvádí, že při ranním rozdělení práce byl Joszef Váňa panským drábem zbit a uhozen do krajiny břišní tak, že postonával a nařikal si na bolesti. K tragickému vyvrcholení následků tohoto zranění došlo při náhodném kopnutí koněm, které Joszef Váňa nepřežil a skončil přímo na louce, kde pásal koně.

- AŠ 2490

- Koněšín

- Stojí u vnitřní strany zdi místního hřbitova.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem a zaoblenými hranami. Na přední straně je nízký reliéf latinského kříže. Svislé břevno přechází na obou stranách do lemu.

- 96 x 47 x 17 cm

- Podle pověsti se k některým z koněšínských kamenů vztahuje pověst o souboji dvou mládenců o dívku. Oba sokové v souboji padli.

-Aš 1677

- Umístění kamene pravděpodobně není původní. Některé z kamenů v prostranství kostela byly přeneseny z polí ležících ve směru k obci Kozlany, kde se říkávalo „U velkého a malého kamene“ (k tomuto místu se vztahuje i pověst o mládencích). Podle pamětníků bývalo kamenů na hřbitově více (pan František Peštál si 2. 3. 1941 zapsal: „Na hřbitově v Koněšíně, po pravé straně od vchodu, při cestě do kostela jest postaveno pět starých památných křížových kamenů s vypuklými kříži!“). Za faráře Ambrože byly údajně některé kameny použity jako protizávaží při zvedání zvonu na věž. Potom byly naloženy na korbu a odvezeny neznámo kam.

- **Koněšín**

- Stojí u vnitřní strany zdi místního hřbitova.
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je reliéf latinského kříže.
- 57 x 49 x 15 cm
- AŠ 2017
- Původ kamene by mohl souviset s kamenem Koněšín 1677.

- **Koněšín**

- Stojí u vnitřní strany zdi místního hřbitova.

- Hrubě opracovaný kámen s poškozenou pravou částí temene. Na přední straně je rytím vyobrazený latinský křížkový kříž.

- 60 x 56 x 31 cm

- AŠ 2016

- Podle způsobu opracování by se mohlo jednat o hraniční kámen. Typ vyobrazeného kříže je i součástí koněšínského znaku. V zápisu pana Františka Peštála ze dne 2. 3. 1941 není kámen zaznamenán.

- Kožichovice

- Stojí v lesoparku Lorencovy sady asi 100 m nad hrází horního rybníka; u cesty k učňovskému středisku ve směru na Kožichovice.

- Je to oboustranný kámen s poškozeným rohem. Na jedné straně je vysoký reliéf latinského kříže, na druhé straně je reliéf řeckého kříže.

- 83 x 60 x 24 cm

- Podle pověsti zde odpočívali dva vandrovní tovaryši. Když jeden z nich usnul, druhý ho pro pár krejcarů podřezal břitvou.

- Aš 1774, Svoboda

- Krahulov

- Nachází se na levé straně silnice z Třebíče do Okříšky, asi 900 metrů za Krahulovem.
- Spodní část křížového kamene. Na zbytku jednostranné desky je dnes patrný pouze reliéf kůlu kříže, který vyrůstá z rozšířené základny a zbytky okrajového rámu.
- 90 x 52 x 19 cm
- Podle pověsti byl v těchto místech usmýkán splašenými koňmi hospodář.
- Aš 1956, Svoboda
- ÚSKP: 15194/7-2809, NPÚ 1000125661
- Kámen se dříve nacházel o několik metrů níže. Ze svého původního místa byl pomocí řetězů připřažených k traktoru stržen. Při této manipulaci došlo k odlomení horní části desky a ta se později ztratila. O znovupostavení kamene se zasloužil pan Miloslav Pospíšil z Krahulova. Fotografie z archivu pana Františka Peštála st. byla pořízena 10. 8. 1951.

- Kralice nad Oslavou

- Leží jako součást dlažby u kostela sv. Martina.

- Deska s odlomeným pravým rohem. V horní části desky je rytina latinského kříže. Rytina je též částečně odlomena.

- 130 x 72 x _ cm

- AŠ 2518

- Pravděpodobně se jedná o starý náhrobní kámen. Jan ze Žerotína zde v roce 1572 zakoupil pozemky a propůjčil je Jednotě bratrské, která sem z Ivančic přesunula svoji tiskárnu v roce 1578 a byla činná až do roku 1622. Pokud by se jednalo o náhrobní kámen, některého z významných členů Českých bratří, nebyl by na náhrobku vyobrazen kříž, ale kalich. Existence kamene by mohla souviset s významnou kralickou tvrzí (kolem roku 1300). Tvrz sloužila v letech 1578 - 1622 jako tajná bratrská tiskárna, kde byl vytištěn klenot českého písemnictví Bible kralická.

- **Lipník**

- Stojí u silnice do Zárubic.

- Hrubě opracovaný téměř přírodní kámen se zaobleným temenem. Na přední straně je vysoký reliéf řeckého kříže. Nad i pod křížem jsou rovné rýhy oddělující opracovanou a neopracovanou část kamene.

- 73 x 46 x 35 cm

- Podle pověsti byl v místech, kde se kámen nachází, zabit chudý krejčí pro tři krejčary. Jeho duch se později zjevil kováři, který šel v noci tou samou cestou. Oslovil kováře a žádal ho, aby za něj dal tři krejčary ve vsi na modlení. Kovář doběhl do hospody v Lipníku a celou událost vyprávěl místním štamgastům. V ruce pořád ještě držel tři krejčary od ducha zabitého krejčího.

- Aš 0560

- U kamene je na kovové destičce nápis: "Kámen je chráněný obcí Lipník a Zárubice." Po slavnostním postavení kamene byla zavedena tradice setkání zastupitelů obcí u kamene na svátek Cyrila a Metoděje.

- Lipník

- Nachází se pod hrází rybníka Kopyto asi 1 km východně od obce.

- Přírodní kámen s plochou čelní stranou. V horní části plochy je vyryt latinský křížek.

- Pověst vypráví, že o Štědrém večeru odešel mlynář se svojí manželkou do Lipníka na půlnoční mši. Jejich dcery zůstaly ve mlýně a byly přepadeny lupiči. Jedna z dívek byla zabita, druhá mlýn hrdinně ochránila. Rodina mlynáře se později z mlýna odstěhovala.

- Podle místních pamětníků se dříve pod hrází nacházel křížový kámen. Vytesaný kříž vznikl jako náhrada až poté, co se původní kámen ztratil. Poslední mlynář Vydra zde mlýn provozoval do roku 1890.

- Loukovice

- Leží vpravo u silnice do Šebkovic, na poloviční cestě mezi obcemi pod křivou jabloní.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem a poškozeným rohy. Na přední straně je nízký reliéf latinského kříže. Levé rameno je jetelově ukončeno. Pod pravým ramenem je rytý obrys meče. Pod levým ramenem je stejně vypracovaný obrys sekery (?).

- 65 x 62 x 13 cm

- Podle místní pověsti se kdysi v hospodě vsadil jeden silák s dalším člověkem, že donese velký kámen od Jaroměřic až do Loukovic a protože byli oba opilí, vsadili se o své životy. Silák ale kámen na určené místo nedonesl, vyčerpaný padl na zem a zemřel. Později se kámen zalíbil jednomu sedlákovi z Loukovic. Napadlo ho, že by z něho udělal práh v síni. Kámen odvezl domů, ale každý večer se z kamene ozývalo: "Kdes mě vzal, tam mě zase odvez!" Sedlák se těch slov zalekl, naložil kámen na vůz a odvezl ho na staré místo. Při skládání se kámen přerazil a přeražený tam zůstal ležet.

Pověst, kterou zmiňuje J. F. Svoboda, vypráví, že kámen nesli vojáci ve francouzské válce do Loukovic, ale nedonesli; kdyby jej byli donesli, byl by tam vystaven kostel a všichni padlí by byli v něm pochováni; tak byli pochováni v místech, kde je kámen.

- Aš 0070, Svoboda

- Část pověsti s naříkajícím kamenem je známá i z dalších míst Vysočiny. Místu se říká „U dlouhého kamene“. Fotografie z archivu pana Františka Peštála byla pořízena dne 7. 9. 1953.

- Lukov

- Stojí vpravo u silnice do Moravských Budějovic; asi 100 m od kamene Lukov 0821.

- Jednostranná deska s poškozeným temenem. Na přední straně je nízký reliéf kříže. Nad levým břevnem jsou pozůstatky dnes nečitelného textu. Kámen je v současné době do poloviny zapadlý v příkopu.

- 48 x 62 x 18 cm

- Pověst vypráví, že se místní děvče zalíbilo dvěma důstojníkům. Ani jeden nechtěl ustoupit a proto se rozhodli pro souboj pistolemi. Souboj se však stal pro oba osudným.

- Aš 0820, Franz 96, Svoboda

- ÚSKP: 31090/7-2871, NPÚ 1000142586

- Pověst je pravděpodobně ovlivněna malou vzdáleností obou kamenů.

- Lukov

- nachází se asi 50 metrů před Moravskými Budějovicemi. Po pravé straně silnice z Lukova.
- Jednostranná deska s poškozeným temenem. Na přední straně je reliéf úzkého latinského kříže přes celou plochu.
- 66 x 80 x 15 cm
- Ke kameni se váže pověst o smrti dvou znepřátelených soků (uvedena u kamene 0820).
- Aš 0821, Franz 95, Svoboda
- ÚSKP: 39010/7-2870, NPÚ 1000151022

- Mastník

- Kámen se nachází na pravé straně silnice z Mastníku do Starče. Asi 20 metrů od patníku č. 1.

- Oboustranná deska završená obloukem. Na přední straně je v horní části kamene vyrytý obrys tlapatého kříže, přičemž obrys svíslého břevna prochází břevnem vodorovným. Na zadní straně jsou v horní části ryté iniciály: FS a pod nimi letopočet 1594.

- 75 x 50 x 13 cm.

- Pověst vypráví o myslivci, který se vracel od nadlesního ze Sádku. Poté, co dostal od svého nadřízeného vynadáno, začal mít strach ze ztráty zaměstnání. Strach byl tak silný, že nakonec dovedl myslivce k sebevraždě. Jiná pověst vypráví, že v polovině cesty do Mastníku zaslechl myslivec v poli jakýsi hluk. Byl přesvědčený, že se jedná o škodnou a vystřelil. Když zjistil, že zastřelil starou ženu, spáchal na místě sebevraždu.

- Aš 0823, Svoboda

- V knize Památné kameny a pověsti na Třebíčsku je uváděn letopočet 1794.

- Moravské Budějovice

- Stojí v parku před budovou gymnázia.

- Jednostranná deska se zakulacenými rohy. Na přední straně je reliéf latinského kříže. Pod levým břevnem je reliéfně vyobrazena sekerka směřující ostřím vpravo.

- 73 x 87 x 24 cm

- Podle místní pověsti se několik řeznických tovaryšů vychlouvalo svojí silou. Vsadili se, kdo přenese velký kámen z jedné meze na druhou. Jeden z tovaryšů se natolik vysílil, že padnul na zem mrtvý. Kamarádi mu na památku postavili tento kámen.

- Aš 0824, Franz 25, Fritz 33, Svoboda

- ÚSKP: 27826/7-2869, NPÚ 1000139090

- Původně stával 100 m před hřbitovem na znojemské silnici.

- Naloučany

- Stojí u vnější strany jižní zdi hřbitova.
- Oboustranná deska se zakulacenými rohy. Na obou stranách je reliéf latinského kříže.
- 54 x 41 x 30 cm
- Aš 0688
- ÚSKP: 36471/7-2879, NPÚ 1000148330_0003
- U obou téměř identicky vypadajících naloučanských kamenů se připouští možnost, že se jedná o hraniční kameny klášterního panství.

- Naloučany

- Je zazděn do opěrné zdi patřící k zahradě č. p. 1 naproti č. p. 33.
- Kámen s reliéfem latinského kříže.
- 59 x 41 x _ cm
- Aš 0689
- ÚSKP: 40381/7-2881, NPÚ 1000152443

- Nárameč

- Stojí po pravé straně cyklostezky z Trnavy do Náramče. Asi 700 metrů za Veselským rybníkem, 80 m od okraje lesa.

- Velký neopracovaný kámen. Na jedné ze stran je v horní části plochy rytý křížkový kříž na kosočtvercové základně.

- Význam kamene není jasný.

- Opatov

- Stojí v lese asi 1,2 km severovýchodně od obce v údolí potoka (severně od potoka) asi 400 m vpravo od silnice do Kněžic.

- Hrubě opracovaný kámen s nepravidelným temenem. Na přední straně je negativně tlapatý kříž.

- 53 x 42 x 18 cm

- AŠ 2662

- V blízkosti kamene se nachází lokalita označovaná jako „Turkův rybníček“, o tomto místě se traduje, že zde byl pod velkým kamenem pohřben turecký zvěd.

Na kámen upozornil pan Vladimír Bureš.

- Opatov

- Stojí asi 700 m vpravo od silnice Heraltice - Opatov na okraji lesa.
- Kámen ve tvaru jehlanu bez větších tvarových retuší. Na přední straně je uprostřed plochy rytý malý latinský křížek. Nad ním jsou iniciály M. V. a pod ním letopočet 18. 5. 2010.
- 143 x 100 x 30 - 35 cm
- Jedná se o novodobý objekt. Kámen postavili členové mysliveckého spolku jako památku na pana Miroslava Vítů (1949 - 2010), který zde při zpracovávání dřeva dostal infarkt.

- Otradice

- Stojí asi 1 km severovýchodně od obce. Na naučné stezce Jinošovské studánky. Asi 50 m od Dolíhalovy studánky.

- Kámen bez větších tvarových retuší. Na přední straně je reliéf klínového kříže. Pod spodním břevnem je v soklu kamene vyryté slunce se dvěma kopečky.

- 145 x 44 x 22 cm

- Jedná se o novodobý objekt. Kámen postavil dnes již zesnulý občan obce Jinošov. Pozůstalí se k původu kamene nechtěli vyjadřovat.

- **Pocoucov**

- Stojí na vrcholu stoupání po pravé straně silnice z Třebíče do Pocoucova naproti božím mukám.

- Žulový kříž se zakulacenými rameny na rozšířené noze. Jedno z ramen je částečně uraženo.

- 84 x 52 x 23 cm

- Podle pověsti se trestem Božím proměnila v kámen stará zlá žena s čarodějnickými sklony.

Jiná pověst vypráví, že zde zkameněla zlá žena, když předtím utopila své děti v blízkém rybníce Lubí.

- Aš 0339, Fritz 9, Přikryl, Svoboda

- ÚSKP: 23473/7-2966, NPÚ 1000134477

- Podle MUDr. Leopolda Fritze byl na příčných ramenech kříže čitelný rytý letopočet 1622 a pod levým bokem kříže liniemi křížku vyobrazen meč. Fritzem uváděný letopočet však není v současné době znatelný.

J. F. Svoboda v souvislosti s původem kříže uvádí: „Upozornil na něj r. 1845 Matěj Mikšíček ve své Sbírce pověstí moravských a slezských, spojiv s ním umělou pověst o zkamenělé bábě. Od té doby říkalo se mu "baba" a tento název se pak přenesl i na podobné památky v jiných krajích a dal také podnět ke vzniku smělé domněnky i ve vážné literatuře vyslovené, že je to bývalá socha pohanské bohyně Báby, přetesaná v prvních dobách křesťanských na kříž. Neopodstatněnost této domněnky vyplývá již z toho, že kraj tento v dobách pohanských, ba ani prvokřesťanských nebyl osídlen a osadníci, kteří sem asi ve 13. stol. přišli, byli dávno křesťané.“

Kříž je spojován s poutí věrozvěstů Cyrila a Metoděje.

- Pokojovice

- Stojí asi 100 m západně od vrcholu kopce Šibeník, mimo cestu, na pravé straně malé zarostlé rokle.
- Kamenný kříž ve tvaru latinského kříže. V místě křížení břevna jsou rytá písmena JHS (Jesus Hominium Salvator). Noha kříže se u země rozšiřuje do soklu. U paty kříže je rytý nečitelný letopočet 185. (?).
- 103 x 54 x 17 cm
- AŠ 2168
- Kříž stojí na místě, kde zemřel pan učitel Svoboda z Heraltic.

- Popůvky

- Stojí v cípu lesa západně od obce v lokalitě „U Švéda“.

- Jednostranná deska se zaoblenými rohy. Na přední straně je v horní části plochy rytina řeckého kříže. Pod ním je ve dvou řádkách rytý text, uváděný jako: „ANNO. bcl / 1.6.1.9

- 48 x 40 x 20 cm

- Podle pověsti zde byl v době třicetileté války pochován švédský důstojník. Podle jiné legendy měl kámen připomínat zaniklou osadu Popůvky.

- Aš 0562

- Kámen dříve nacházel asi o 400 m východněji v poli. Na své současné místo byl přesunut, aby nepřekážel při obdělávání pole. Při přesunu byla prý pod kamenem nalezena šavle.

- Pyšel

- Stojí u odbočky z cesty do Častotic do velkého lomu.

- Je to jednostranná deska se zaoblenými hranami. Od širšího temene se kámen směrem k zemi nesymetricky zužuje. Na přední straně je hluboký reliéf berlićkovského kříže.

- 150 x 40 x 20 cm

- Podle pověsti zde byl přepaden svatební průvod bývalým milencem nevěsty, který se právě vrátil z vojenské služby. Poté co zastřelil nevěstu, byl pronásledován svatebčany a než byl dopaden, spáchal sebevraždu. Podle jiné pověsti se kámen dříve nacházel na hranici pole, jehož majitelem byl jistý

Janečka. Ten si jednoho dne odvezl kámen domů, aby z něj udělal sloupek. V noci ale uslyšel tlumený hlas, který říkal asi třikrát po sobě: "Odvez kámen, kdes jej vzal." Už do rána neusnul a hned ráno naložil kámen na vůz a odvezl zpět. Zasadil jej na místo, kde až dosud stojí.

- AŠ 0690

- Část pověsti s promlouvajícím kamenem je známá i z dalších míst Vysočiny. Lokalitě se říká: „U kamene“.

- **Pyšel**

- Stojí na okraji lesa asi 50 m od cesty z obce k rybníku Hranečnick.

- Oboustranná deska završená obloukem. Na obou stranách je vysoký reliéf širokého řeckého kříže na obdélníkové základně.

- 96 x 56 x 30 cm

- Na pověst uvedenou u kamene Pyšel 0690 navazuje vyprávění o osudu zhrzeného milence. Podle jedné verze pověsti, zde členové svatebního průvodu dohonili a zabili vraha. Podle jiné pověsti se zde vrah zabil sám.

Kamenu je také přisuzován misijní původ. Podle pana faráře Zdeňka Fučíka byl tento druh křížových kamenů (s motivem řeckého kříže) postaven při příležitosti cyrilometodějského milénia a je tedy dáván do souvislosti s cyrilometodějskou misí.

- AŠ 1966

- Současné umístění kamene není původní. Dříve se nacházel asi o 10 metrů níž v louce. Kámen se nachází v místě zaniklé osady „Říčany“.

- Račerovice

- Stojí na návsi u dřevěného kříže a zvoničky.

- Hrubě opracovaná jednostranná deska s poškozeným pravým rohem. Na přední straně je nízký reliéf latinského kříže.

- 65 x 43 x 18 cm

- Pověst vypráví o formanovi, který jel starou cestou z Třebíče. Bylo již navečer a spěchal, aby byl ještě za světla doma. Bohužel přehlédl výmol a vůz se převrhl tak nešťastně, že pod něj spadl. Když ho druhý den ráno našli, byl mrtvý.

Podle jiné pověsti je kámen pomníkem z doby napoleonských válek.

- AŠ 2517

-Pan František Peštál starší si dne 1. 9. 1953 poznamenal: "Památný kámen u staré cesty jihovýchodně od Račerovic." a doplnil obrázkem. V roce 1985 již ale nebyl nalezen. Objeven byl necelý kilometr od svého původního místa v zahrádkářské kolonii Slavatín, kde stál mezi plaňkami plotu. Na návěs byl umístěn dne 4. 7. 2012. O jeho znovuobjevení a umístění se zasloužili pánové Emanuel Nožička a Karel Průša.

- Radonín

- Na západním okraji obce Radonín v lokalitě "V Židůvkách".

- Jednostranná deska s poškozeným levým rohem. Na přední straně je nízký reliéf klínového kříže. Pod jeho pravým ramenem je reliéfně vyobrazen meč směřující hrotem dolů.

- 77 x 48 x 16 cm

- Podle ústního podání vedla kolem kamene královská cesta. Jedna z větví Haberské stezky. Podle pověsti tudy jel šlechtic z Jihlavy do Přibyslavic. Na hranicích panského lesa ho přepadli a při potyčce zabili zloději.

- Aš 0563, Svoboda
- ÚSKP: 15918/7-3010, NPÚ 1000126436
- J. F. Svoboda uvádí, že kříž je na dolním konci rozštípený. Vyobrazený meč je podle něho symbolem německých rytířů.

- Rohy

- Asi 1 km severovýchodně od obce Rohy v lesním výběžku u mysliveckého posedu.
- Oboustranná žulová deska se zakulacenými rohy. Na přední straně je v orámovaném poli ve dvou řádcích pozitivně nápis: DEO GRATIAS (Bohu díky). Na pravé straně slova DEO je též pozitivně silueta mysliveckého klobouku směřující temenem šikmo vpravo dolů. Na zadní straně je uprostřed plochy negativně latinský kříž. U paty kříže jsou po obou stranách písmena M (letopočet 2000).
- 64 x 47 x 27 cm

- Kámen je vyjádřením díky myslivce, který při slézání z posedu spadl i se zbraní ze zhruba dvoumetrové výšky na záda. Protože nedošlo k žádné újmě na životech, ani na zdraví, rozhodl se dotyčný postavit děkovný kámen.

- Rohy

- Asi 1 km severovýchodně od obce u staré lesní cesty.

- Velký přírodní kámen s rytým třířádkovým nápisem: „Franc / Švihálek kopil / 1844“.

-V roce 1835 žil v obci Rohy Jacob Švihálek v čp. 1. Les, kde se kámen nachází, patřil Podztackým z Velkého Meziříčí a patří jim i dnes. Pravděpodobně se jedná o pamětní kámen, který vznikl při koupi lesa Francem Švihálkem v roce 1844.

- Rouhovany

- Stojí v prostoru vodárny severozápadně od obce, vpravo u silnice do Hrotovic.

- Je to hrubě opracovaná jednostranná deska nepravidelného tvaru. Na přední straně je ve vysekaném poli reliéf klínového kříže.

- 78 x 44 x 19 cm

- Podle pověsti nechal kámen postavit sedlák na památku své ženy, kterou při krmení pokousal hladový kůň. Selce se do ran dostala infekce a způsobila jí otravu krve.

- Aš 2085
- Na své současné místo byl kámen umístěn dne 7. 9. 1996.

- Rouchovany

- Stojí na zahradě domu č. 345 v poslední ulici na severovýchodním okraji obce.
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je rytý obrys latinského kříže.
- 72 x 31 x 27 cm
- Aš 2663
- Kámen se ještě v osmdesátých letech nacházel kdesi mezi obcemi Dalešice a Slavětice, tam ho našel pan Josef Kafka (vlastivědný pracovník, amatérský historik, znalec a sběratel minerálů). Z důvodu

obavy ze zničení ho přemístil na svůj dvůr. Na kameni byly patrné pozůstatky vápenného nátěru, je možné, že se dříve nacházel v blízkosti cesty.

- Rouchovany

- Nachází se u pana Šťastného z Rouchovan.

- Spodní část památného kamene, který měl původně tvar jehlanu s okosenými hranami. Na přední straně je pozůstatek rytého textu. Dnes čitelné pouze: „Památka nenadálé smrti Martina...“.

- 70 x 40 x 22 cm

- Podle místních pamětníků byl zmíněný Martin známým pašerákem tabáku z Uher. Byl proto finančními dozorci stíhán, dopaden a při útěku zastřelen.

- Původně nacházel u Pachrova mlýna. Vyvrácený a poškozený kámen našel v roce 1921 pan R. Havlíček z Rouchovan, který se o kameni zmiňuje v časopise Od Horácka k Podýjí z roku 1933/34. V úmrtní knize farního úřadu rouchovanského je zapsáno: „Dne 24 června 1817 byl finančním dozorcem zastřelen ve Žlebě Martin Jakubovič vulgo Brumláček, narozený ve vsi Sant-Georg, župa bratislavská (v Uhrách). Byl ženat. Dne 26. června 1817 byl kaplanem Čadou Janem v Rouchovanech pochován.“ Kámen je označován jako „Pašerákův“.

- **Rudíkov**

- Stojí jihovýchodně od obce, vlevo u zelené turistické cesty do Náramče v lese před Hodovským rybníkem.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je uprostřed plochy rytý obrys klínového kříže. Pod ním jsou tři řádky textu: „A. 14. má / ge 1802 / W.K“.

- 93 x 50 x 25 cm

- Ke kameni se váže několik pověstí. Podle jedné byl kámen postaven na památku vozky, který se s povozem převrhl do rybníka a utopil se. Další pověst vypráví, že se dřevorubcům při kácení zaklínil již uříznutý strom za vrcholky ostatních stromů. Dlouho se snažili strom uvolnit a položit, ale ten spadl až v momentě, kdy zafoukal vítr do míst, kde stál jeden z unavených dřevorubců. Další pověst vypráví, že místní sedlák stahoval s koněm kmeny pokácených stromů. Kmen se z mírného svahu rozjel a stáhl do blízkého rybníka sedláka i koně.

- Až 1986, Svoboda

- V matrikách obcí Rudíkov a Budišov není k datu uvedenému na kameni žádná shoda.

- **Římov**

- Stojí za posledním domem, vlevo u silnice do Vísek.

- Jednostranná deska s nesymetricky zakulaceným temenem a poškozenou pravou stranou. Na přední straně jsou reliéfně vyobrazeny dva latinské kříže. Plocha okolo křížů je odtesána jen částečně a vytváří široký lem. Pravý kříž má poškozené horní rameno, přesto podle současného stavu lze usuzovat, že levý kříž byl vyšší, než pravý.

- 54 x 58 x 22 cm
- Podle pověsti se v blízkosti tohoto kamene utopil v bahně rybníka sedlák i s párem koní.
- AŠ 2516
- U křížových kamenů je vyobrazení dvou křížů ojedinelé. V rámci Kraje Vysočina se dva kříže nacházely ještě u dnes ztraceného kamene Jezdovice 1808.

- **Sedlec**
- Stojí na křižovatce lesních cest asi 2 km východně od obce, směrem k údolí Divoké Oslavy.
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je v horní části plochy orámované pole s reliéfem malého latinského kříže. Pod ním jsou čtyři řádky rytého textu: „HIER STARB / KARL CZEPL / DEN 9TEN / JUNI 1842“
- 67 x 46 x 16 cm

- Aš 1676

- Kámen připomíná smrt lesníka Karla Czepla v roce 1842. Kámen ležel pohozený u místní hájovny. Později byl místními obyvateli očištěn a postaven na údajném původním stanovišti. V druhé polovině roku 2018 byl při těžbě dřeva kámen poškozen. Lesní správa během roku 2019 kámen renovovala.

- **Slavičky**

- Stojí v obci před obecním úřadem.

- Jednostranná deska se zakulacenými rohy a zaoblenými hranami. V horní polovině plochy je sedm řádků rytého textu: „LETA BVOZIHO / 1534 WZOT / A PO SWATEM / WACLAWIE / SABIT GEZT / TUTO JANSA / A “. Pod nápisem je v kruhovém poli reliéf menšího řeckého kříže.

- 85 x 52 x 14 cm

- Podle pověsti bydlel v domě č. 9 hajný. Jednou ho jakýsi pocestný poprosil o nocleh a svěřil se mu, že má u sebe větší obnos peněz. Hajný mu nocleh odepřel. Poté, co se pocestný znovu vypravil na cestu, mu nadešel, počkal na něho v lese a tam ho zabil. Pocestný však měl u sebe pouze 32 krejcarů. Hajný na tělo zabitého položil velký kámen. Pod ním byl pocestný nalezen. Později kámen přenesl majitel blízkého pole a uložil ho na zápraží. V noci pak slyšel hlas: „Kdes vzal, tam zase polož!“ a ráno kámen poskakoval po hnojišti. To se opakovalo, dokud hospodář kámen neodvezl zpět na své místo.

- AŠ 0340, Svoboda

- ÚSKP: 46125/7-3050, NPÚ 1000158609

-Jedná se o nejstarší datovaný křížový kámen v okrese Třebíč. Dříve stál v poli „pana Kotrby“ u Silničního rybníka při silnici k Dalešicím. Okolo roku 1946 se už kámen nacházel v zahradě školy, kam jej nechal přemístit tehdejší ředitel. Později byl postaven před budovou školy. Při bourání zdi byl nešťastnou náhodou přeražen. V současné době je kámen spojený maltou. Pan František Peštál ve svých poznámkách uvádí přepis textu kamene se jménem Jan Sala. V textu se objevuje záměna písmen S a Z. Je možné, že se tato záměna týká i příjmení Sala (Zala?). V roce 1534 neplatily v českých zemích krejčary ale pražské groše. Krejcar byl zaveden až v roce 1561 za vlády Ferdinanda I.

- **Stařeč**

- Stojí na levé straně silnice ve směru na Třebíč, asi 200 metrů od značky konce obce. U sloupu vysokého napětí.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je reliéf latinského kříže.

- 55 x 50 x 17 cm

- Ke kameni se váže pověst o sázce sedláka ze Starče a soukeníka o kus látky na šaty. Sedlák měl donést míru hrachu bez odpočinku z města domů. U starče vysílením padl.
- AŠ 2347, Svoboda
- V současné době je hluboce usazený v betonovém základu sloupu el. vedení. V letech 1951 a 1958 kámen dokumentoval pan František Peštál st. Na fotografiích ho zachytil zcela vykopaný a později zřejmě záhy po instalaci.

- **Střítež**
- Stojí na levé straně silnice z Třebíče do Stříteže.
- Jednostranná deska kruhovitěho tvaru. Na přední straně je v kruhovém poli reliéf kříže s rozšiřujícími se břevny.
- 57 x 57 x 13 cm

- Aš 0071

- ÚSKP: 13903/7-3065, NPÚ 1000124229

- Dříve stával asi o 50 metrů dále směrem ke Stříteži. V Ašské evidenci je uváděn jako Třebíč 0071. Podle způsobu zpracování lze usuzovat, že se jedná o celní kámen (je označován i jako hraniční). Tuto verzi podporuje existence dalšího kamene s podobným vyobrazením kříže, který se nacházel na protější straně komunikace. Fotografie níže pochází z archivu Františka Peštála st. (18. 7. 1951).

- **Střítež**

- Stojí na místním hřbitově, vlevo od dveří márnice.

- Kříž ve tvaru latinského kříže na rozšiřující se noze. Na přední straně je po okraji lem.

- 70 x 42 x 12 cm

- Aš 2315

- Pravděpodobně se jedná o náhrobní kříž. Původní umístění není známé. Kříže se nachází na hřbitově u kostela sv. Marka (románský kostelík postavený na místě zaniklé obce Kosovice). Kostel je spojován s misí věrozvěstů Cyrila a Metoděje.

- Střítež

- Stojí na místním hřbitově, vpravo od dveří márnice.

- Kříž ve tvaru latinského kříže na rozšiřující se zakulacené noze. Na přední straně je v místě křížení břevů vyryté kolo a v něm písmeno M, nad kruhem je malý rytý kříž. Na noze kříže je v orámovaném poli pozůstatek špatně čitelného nápisu: „Zde v pánu odpočívá... 1838“.

- Aš 2316
- Pravděpodobně se jedná o starý náhrobní kříž.

- **Střížov**
- Je položen na hrobě na hřbitově v obci.
- Deska se zakulacenými rohy a zaoblenými hranami. Na přední straně je reliéf trojramenného (papežského) kříže.
- 104 x 40 x 5 (?) cm

- Aš 2442, Svoboda

- Kámen se nachází na hrobě faráře Emanuela Svitavského (1855 - 1931). Oblíbený pan farář si přál, aby se opatrovníci jeho hrobu nemuseli starat o květinovou výzdobu, proto chtěl mít na hrobě tento křížový kámen. Jeho původní umístění není známé. J. F. Svoboda označuje kámen jako náhrobní.

- **Střížov**

- Je zasazen do podlahy kostela v obci.

- Deska s rytinou klínového kříže na žerdi, která vyrůstá s trojúhelníkové základny.

- 135 x 56 x _ cm

- Aš 9732, Svoboda

- Pravděpodobně se jedná o starý náhrobní kámen.

- Sudice

- Za železničním přejezdem odbočit vlevo na polní cestu a po ní pokračovat asi 1100 m. Po vstupu cesty do lesa pokračovat asi 50 m. Kámen stojí asi 20 m vlevo od cesty.

- Oboustranná deska s poškozeným temenem. Na přední straně je reliéf řeckého kříže. Na zadní straně je šest řádků rytého českého textu. Čitelné je pouze: „PRWNI PONDIELIJ PO.. / .... SAU .....

DRIJ..... / ... U.... HODILO SE..... / BR.. / WA.. KOWA ZSUDICZ / DRZIEWO ZABIJLO.“ Každé slovo je odděleno důlkem ve středové poloze řádku. Na pravé boční straně je rytím vyobrazený obrys kříže na trojúhelníkové základně a nad ním je rytý domeček (?), v jiných popisech označovaný jako kaplička.

- 57 x 41 x 10 cm

- Váže se k němu několik pověstí. Nejznámější z nich vypráví, že zde při stavbě železnice vylezl italský dělník na strom, aby vybral veverčí hnízdo a po pádu ze stromu zemřel. Další pověst vypráví, že se zde zastřelil hajný.

- Aš 2509/9887

- Z textu vyplývá, že zde dotyčného člověka ze Sudic zabilo dřevo (pád stromu?). Text je veden v gotické fraktuře, zajímavá jsou písmena O v podobě kroužků, které poněkud vybočují z užitého písma. Podle způsobu provedení písma lze usuzovat, že kámen pochází z první poloviny 18. stol. Nápis byl neodborně obnovován, proto obtažení černou barvou není přesné. V současné době je již značně poškozený povětrnostními vlivy (jedná se o pískovec, který vlivem kyselých dešťů krustuje a opadá).

- **Šašovice**

- Stojí v lapidáriu; v parčíku v obci.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je reliéf latinského kříže.

- 89 x 40 x 18 cm

- Podle pověsti se kámen nacházel v místě, kde pod koly vozu zahynul forman.

- Aš 0069, Franz 97, Svoboda

-Původně stával na katastru obce Bítovánky v lokalitě „Na silničkách“, odkud byl panem Karpíškem v roce 1985 převezen do Šašovic.

- Štěměchy

- Stojí v poli na mezi vpravo od cesty do Dašova, v přírodním remízu, 2 km od vrchu Mařenka.
- Jednostranná deska se zaoblenými rohy. Na přední straně je reliéf latinského kříže a zbytky špatně čitelného rytého textu. Ten se nachází nad i pod vodorovným břevnem. Dále i ve svislém rameni kříže. Údajně je na kameni vyryto jméno Mariana a letopočet 1689.
- 84 x 78 x 16 cm

- Pověst vypráví, že v dašovském mlýně žil mlynář a ten měl tři syny a dceru Marianu. Tu vyslal do Želetavy, aby od faráře vyzvedla nějaký drobný obnos peněz (jiná verze vypráví, že Mariana měla ze Štěměch donést kvásek, aby si doma, na mlýně, mohli upéct chleba). Mariana se opozdila. Když byla na cestě domů, byla přepadena a zabita lupičem.

- Aš 0859, Svoboda

- ÚSKP: 31015/7-3076, NPÚ: 1000142503

- Současné místo není původní. Při rozorávání mezí byl o několik metrů posunut. U kamene je tabulka s nápisem: "Tento kámen připomíná zavraždění děvčete r. 1689 a dle jeho jména byla zdejší hora pojmenována Mařenka".

- **Trnava**

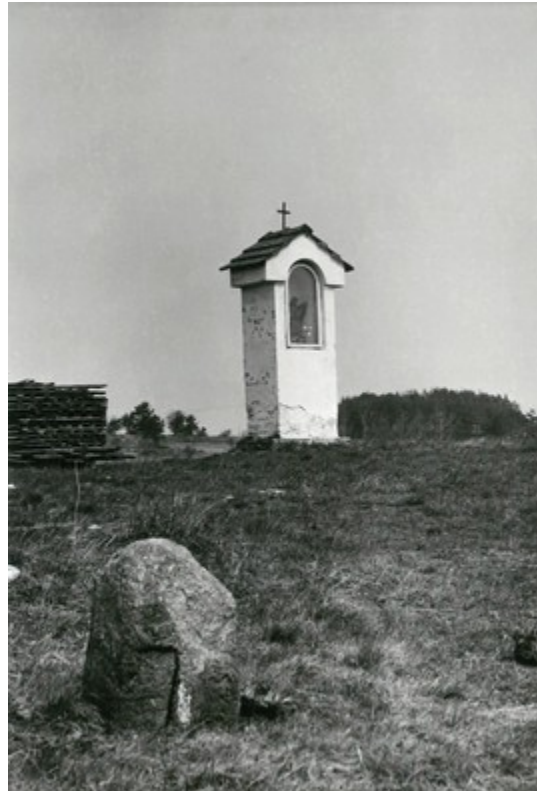
- Stojí na hrázi rybníka Velký Bor, 10 m od božích muk mezi Trnavou a Rudíkovem.

- Oboustranná deska se zakulacenými hranami a poškozeným levým rohem. Na přední i zadní straně je pozitivní reliéf latinského kříže.

- 67 x 43 x 26 cm

- Ke kameni se váže pověst o rudíkovském učiteli, který byl zlý na žáky. Nejvíce si zasedl na dvanáctiletého Jakuba Kopečného z Trnavy. Jendou ho vyhnal a přikázal mu, aby pásł jeho krávy. Jakub se o ně ale nestaral a dostal od učitele výprask holí. Jakub počkal, až se učitel bude vracet z hospody a ve vzteku ho ubil kamenem.

- Podle dochovaných záznamů z popravčích knih, uložených v Státním okresním archivu v Třebíči, byl skutečně v roce 1644 popraven Jakub Kopečný. Zápis uvádí, že byl odsouzen za vraždu: „Dne 11. máje popraven byl Jakub Kopečný z Trnavy, 12leté pachole pro mord nad preceptorem svým spáchaný, ...“ V roce 2004 kámen zmizel. V roce 2008 se však objevil zpět na svém místě. Při porovnání s fotografiemi Františka Peštála staršího z roku 1953 je patrné, že v současné době je kámen umístěn opačně.

- Trnava

- Stojí jihovýchodně od obce při modré turistické cestě do Nárámče; za vrcholem Kobylince.
- Jednostranná deska se zaoblenými hranami a poškozeným temenem. Levý roh kamene je uražen. Na přední straně je reliéfně vyobrazen latinský kříž.
- 73 x 43 x 22 cm

- Podle pověsti kdysi šel přes Trnavu žebrák. Od lidí, kterým se ho zželelo, dostával najíst a napít. Od jedné selky dostal i krejcar a velmi uctivě jí děkoval. Jistý mladík viděl vkleče děkujícího žebráka a pomyslel si, jaký velký dar asi obdržel. Začal ho tedy pronásledovat a kus za Kobylincem ho zabil a okradl. Byl velmi překvapený, že u žebráka našel pouze jeden krejcar.

Pověst dál vypráví, že kámen byl přenesen ke stavení, kde byl použit jako práh. Zloděj kámen umístil křížem dolů, přesto jej ráno našel otočený křížem nvrch. Když kámen namáhavě otočil a situace se opakovala, vrátil kříž na své místo.

- AŠ 0565

- Trnava

- Leží pod starou lípou asi 100 m jihovýchodně od rybníka Velký Bor.

- Kámen bez tvarových retuší. Uprostřed plochy je rytý kříž na trojúhelníkové základně. Nad křížem je rytý letopočet 1890. Po stranách křížku jsou iniciály K / F a pod nimi je vodorovně rýha.

- 80 x 60 x 46 cm

- Podle pověsti jezdil na toto místo nakládat rašelinu jeden obyvatel Trnavy. Jednoho dne se pod vozem utrhl podkopaný břeh a nešťastníka zavalil.

- AŠ 2499

- Podle zpracování kamene a jeho umístění u hráze rybníka se pravděpodobně jedná o kamennou značku užívanou vodním právem. Uvedená pověst se zřejmě tradovala ke kameni Třebíč 2664, který se dříve nacházel též na levé straně rybníka Velký Bor (odsud byl v 80. letech přesunut k domu v Arbesově ulici v Třebíči).

- **Třebíč**

- Stojí v parčíku u Znojemské ulice mezi ulicemi Kosmákova a Okrajová.

- Mohutný žulový kámen ve tvaru jehlanu s reliéfem latinského kříže. Nad křížem je pozitivně obrys podkovy a nad podkovou je pozitivně vyobrazen další menší kříž. Nad příčnými rameny jsou negativně písmena F (vlevo) a K (vpravo). Na příčných ramenech kříže jsou negativně vyryta písmena

IHS (Iesus Hominum Salvator). Pod nimi na noze kříže písmena BGF (?) níže pak písmena Pu (?) a pod nimi letopočet 1628. Pod břevny kříže jsou pozitivně dva nástroje vlevo bednářské tlukátko a vpravo kladivo. Pod letopočtem na kříži je negativně vyryto T. Pod ním V W a níže 16 FB 28.

- 130 x 76 x 30 cm

- Podle pověsti nesl tento kámen kovář z Kocandy přes celé město, aby v sázce ukázal, jak je silný. Chtěl jej donést přes Jihlavskou bránu městem, přes Vídeňskou bránu až na popraviště. Jakmile ale postavil kámen na popraviště, svalil se na zem mrtvý.

Druhá verze pověsti uvádí, že kámen není původní a byl zhotoven dodatečně jako památka na nerozvážný čin. Na kameni je vytesán kříž, letopočet 1628 a několik písmen.

Také se vypráví, že se kámen stal znakem hrdelního práva města, před nímž byli stínáni odsouzení.

- Aš 0567, Franz 80, Přikryl, Svoboda

- ÚSKP: 19186/7-3172, NPÚ: 1000129930

- FK a FB jsou prý iniciály městských rychtářů v roce 1628. František Kamenický a František Berovský.

- **Třebíč**

- Stojí ve Znojenské ulici v parčíku před hotelem Alfa.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je reliéf patriaršího kříže.

- 70 x 54 x 22 cm

-Podle pověsti jel starou cestou od Pocoucoova sedlák s koňmi na trh do města. Když sjížděl z prudkého kopce, přeběhla před koňmi lesní zvěř. To koně polekalo a splášili se. Povož byl náhle neovladatelný. Při rychlé jízdě vypadl sedlák z vozu a vůz se v zatáčce překlopil. Sedlák svůj pád nepřežil. Koně také nepřežili a vůz se zbožím byl rozbit.

- Aš 0860

- Dříve se nacházel v zatáčce Velkomeziříčské ulice nad Křížovou ulicí, při staré cestě z Třebíče do Velkého Meziříčí. Při úpravě silnice v roce 1940 byl odstraněn a odvezen na dvůr městské radnice (kámen odvezli panové František Peštál st. a Rudolf Pelikán dne 24. 7. 1941). Poté byl přemístěn do městského muzea, kde byl umístěn v zámecké zahradě, kde byl asi 20 let. V roce 1990 se už nacházel u hotelu Alfa.

- **Třebíč**

- Stojí na kraji pole u parkoviště polikliniky u polní cesty do Slavic.

- Jednostranná deska nepravidelného tvaru se zakulaceným temenem. Na přední straně je v horní části plochy reliéf latinského kříže. Na levé straně je pod reliéfem kříže též reliéfně vyobrazena sekerka směřující ostřím šikmo doprava.
- 106 x 63 x 32 cm
- Podle pověsti stávala při hranicích města Třebíče tvrz, kterou obýval zemanský rod Vídeňských. Jejich pozemky byly velmi rozsáhlé. Jednoho dne, šel majitel na obchůzku svých pozemků. Zde nachytl zloděje, jak kácí strom. Zloděj, aby nebyl prozrazen, popadl sekyru a dobrého zemana uhodil do hlavy.
- Aš 1775, Svoboda

- **Třebíč**
- Stojí na zahrádce domu 1269/24 v Arbesově ulici.

- Jednostranná deska se zaoblenými hranami a olámanými horními rohy. Na přední straně kamene je negativně obrys tlapatého kříže. Pod pravým ramenem je negativně obrys meče hrotem vzhůru.

- 62 x 37 x 12 cm

- Podle pověsti pochází kámen z dob napoleonských válek. Na tomto místě mělo dojít ke střetu mezi rakouským důstojníkem (jiné verze pověsti zmiňují rakouskou hlídku nebo rakouského jezdce) a francouzským vojákem. Ze souboje vyšel úspěšněji Rakušan, kterému se podařilo zasadit sokovi smrtelnou ránu.

Pověst dále vypráví o zámečnickém mistrovi Bouzkovi, který použil kámen k vyspravení komínu. Po zatopení se ale z komínu ozývalo strašidelné naříkání v řeči, které nikdo nerozuměl. Podle rady pana faráře, umístil mistr kámen zpět na své místo.

- AŠ 1773

- Dříve byl zasazen v tarasu na dolní levé straně staré silnice směrem ke Kanciborku. Odstraněn byl v roce 1979 při rozšiřování vozovky a téhož roku se ztratil. V roce 2011 byl kámen objeven na soukromém pozemku u domu č. p. 1269/24, kde se doposud nachází. Fotografie pochází z archivu pana Františka Peštála st. (14. 6. 1957).

- **Třebíč**

- Stojí v předzahrádce domu č. 1266/8 v Arbesově ulici.

- Oboustranná deska se zaoblenými hranami a poškozenými horními rohy. Na obou stranách je vysoký reliéf tlapatého kříže.
- 52 x 50 x 21 cm
- AŠ 2664
- Dříve se nacházel u levého břehu rybníka Velký Bor u Trnavy na hranicích katastrů obcí Trnava a Přeckov. Na svém současném místě je od 80. let 20. století. U rybníka Velký Bor se nachází další typově podobný křížový kámen Trnava 0564 a pamětní kámen Trnava 2499.

- **Třebíč**
- V současné době se nachází se v zahradě domu v Ivančicích na Krumlovské ulici 348/15.

- Jednostranná deska se zaobleným poškozeným temenem. Na přední straně je v orámovaném poli reliéf latinského kříže na základně tvořené ze tří oblouků. Přičemž z největšího prostředního oblouku vyrůstá noha kříže. Pod levým břevnem jsou precizně reliéfně vyobrazeny dva zkřížené klíče. Nad reliéfem zkřížených klíčů jsou rytá písmena. Zřejmě IZB. Pod pravým břevnem je též reliéfně vyobrazen nůž. Nad rameny kříže je dělený letopočet 16 - 12.

- 78 x 44 x 18 cm

- AŠ 2439

- Původní umístění kamene není známé. Začátkem osmdesátých let dvacátého století byl zřejmě zachráněn před zničením a umístěn na jedné ze zahrad v místní části Polanka v Třebíči. Ze zmíněné zahrady ale zmizel okolo roku 2008. Podle popisu se jedná o tentýž kámen, který byl po určitou dobu vystaven na zámku Letovicích. Dne 4. 9. 2021 kámen zakoupila jeho současná majitelka. Jako hlavní důvod koupě uvedla obavu ze ztráty nebo prodeje do zahraničí. Na zahradě domu v Ivančicích je od 25. 9. 2021.

Svatopetrské klíče symbolizují nebe (ráj), u jehož brány stojí svatý Petr a klíči tuto bránu otevírá všem zemřelým, kteří zaslouží jít do nebe. Podle vyobrazení dvou zkřížených klíčů, které si do erbů a symbolů dávají kněží a biskupové, lze usuzovat, že zde byl zabit nějaký kněz.

- **Třebíč**

- Je připevněn ke zdi při vchodu do podzemí baziliky sv. Prokopa.

- Kamenný kříž ve tvaru jetelového kříže na rozšiřující se noze. V místech křížení břeven je rytý letopočet 1777. Horní rameno kříže bylo ulomeno.
- 80 x 60 x _ cm
- AŠ 1934

- Třesov

- Nachází asi 500 metrů jihozápadně od obce, asi 7 metrů východně od potoka, který teče od křižovatky silnic Třesov - Kozlany - Dalešice směrem k přehradě, asi 70 metrů pod přítokem menšího potoka od Třesova.
- Oboustranná deska se zaoblenými hranami a zakulacenými horními rohy. Na obou stranách je reliéf latinského kříže.
- 90 x 58 x 13 cm
- AŠ 2492
- K tomuto kameni se nedochovala žádná pověst. Místo, kde se kámen nachází, se říká "V kotli" nebo také „Ve žlebě“. Jedna místní rodačka vzpomínala, že v dětství měly od maminky zakázáno chodit do rokle, protože se tu prý ulechtaly k smrti dvě děvčata. Před vánocemi roku 1924 se v těchto místech oběsil 24 letý mladík. Pravděpodobně ani jedna z těchto událostí však s kamenem nesouvisí. Kámen vztyčil dne 11. 4. 2010 pan Miloš Pokorný.

- Stojí asi 1 km od obce, vlevo u silnice do Třebenic.
- Jednostranná deska se zakulacenými rohy a poškozeným temenem. Na přední straně je v orámovaném poli reliéf tlapatého kříže.
- 73 x 56 x 17 cm
- Aš 0569
- Kámen byl v polovině roku 2009 povalený při polních pracích. Pan Miloš Pokorný ho postavil do současného stavu.

- Valeč

- Stojí na západním okraji obce vpravo u silnice do Dolních Vilémovic.
- Jednostranná deska se zaobleným temenem. Na přední straně je v horní části plochy rytý obrys řeckého kříže. Pod ním je rytý obrys sekery směřující ostřím vlevo dolů. Na pravé straně kříže je rytý obrys otky.
- 80 x 58 x 25 cm
- Podle pověsti se v tomto místě setkali dva velcí nepřátelé - rolník a tesař. Aby mohli projet úzkým úvozem, bylo nutné, aby některý z nich uhnul na stranu. To ale ani jeden nechtěl učinit, proto došlo k rvačce. Bitka skončila smrtí obou soků.
- Podle fotografie pana F. Peštála st. se už v roce 1959 kámen nacházel po pravé straně vstupu do valečského zámku. V 90. letech při zajišťování statiky zámku, byl kámen odvezen do Zemského muzea v Brně. Do roku 2018 byl uložen na Starém zámku v Jevišovicích, poté byl zásluhou starosty Josefa Zahrádky umístěn zpět v obci Valeč.

- **Velký Újezd**

- Je zazděn v rohu hřbitovní zdi.
- Deska s poškozeným temenem, přelomená v úrovni pod vodorovným břevnem. Na přední straně je vysoký reliéf latinského kříže na trojúhelníkové základně.
- 91 x 54 x 8 (?) cm
- Podle pověsti se zde vzájemně pobili dva dráteníci.
- Aš 1587, Svoboda
- ÚSKP: 27850/7-2798, NPÚ: 1000139115
- Na popud místního faráře byl v letech 1941-43 kámen převezen z lesa Dubina (katastr obce Kojatice).

- Vladislav

- Je opřený o jižní stěnu kostela v obci.
- Jednostranná deska s poškozeným temenem. Na přední straně je nízký reliéf berličkového kříže.
- Kámen je pravděpodobně v půli přelomený.
- 75 x 61 x 22 cm
- Aš 0570
- Podle místních se kámen dříve nacházel v dlažbě chodníku. Zřejmě se jedná o starý náhrobní kámen.

- Zahrádka

- Stojí pod mezí vybíhající z doliny od bývalého rybníka pod objekty zemědělského družstva, asi 100 m od nejnižšího místa.
- Jednostranná deska se zaobleným temenem. Na přední straně je reliéf patriaršního kříže.
- 82 x 55 x 19 cm
- Podle pověsti se jeden místní hoch zasnoubil s dívkou. Slíbili si, že až se vrátí z vojny, bude svatba. Hoch však ani po sedmi letech nepřišel. Vrátil se až v den svatby svého děvčete. Z žárlivosti pak oba novomanžele zastřelil.
- AŠ 1967
- V místě kde se kámen nachází, měla dříve vést cesta do Vanče a do Tasova.

Ztracené kameny

- **Benetice**

- Kámen se nacházel v obci.

- Deska s jednoduchým křížem (latinským?).

- Existenci kamene zmiňuje František Peštál st. ve svém zápisníku č. 2 z let 1934 - 1935. Zapsal: „4 / XII. 1934 - Benetice: v osadě přes příkop jako můstek položen památný křížový kámen z jednoduchým křížem. Myslím, že tak staré památníky by zasluhovaly důstojnějších míst.“

- Blatnice

- Původně stával na rozmezí katastrů Blatnice a Moravských Budějovic v trati U Vochoze v blízkosti studánky zvané U belky.

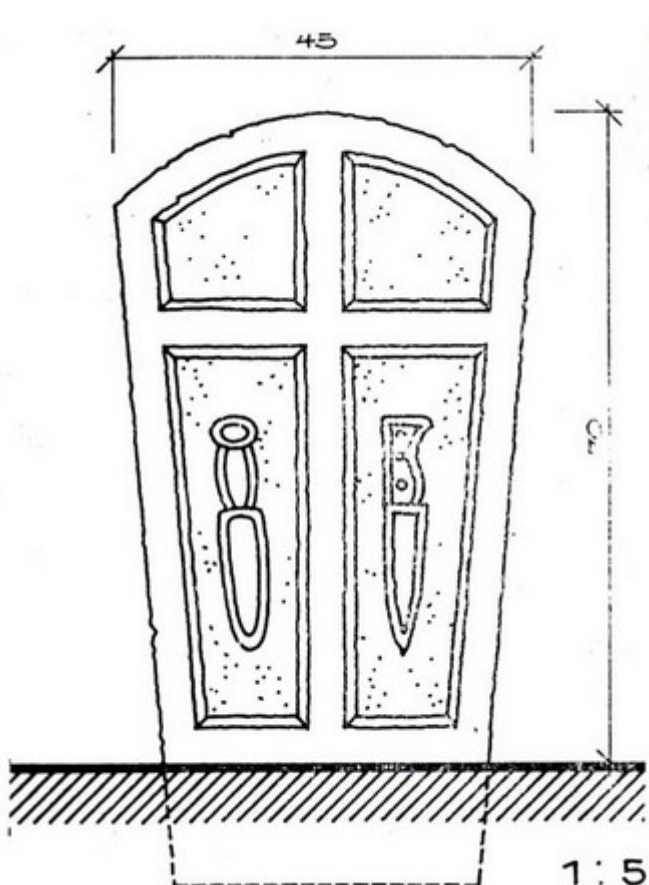
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně byl v orámovaném poli reliéf latinského kříže spojený s rámem. Pod pravým ramenem byl vyobrazen řeznický nůž. Pod levým ramenem předmět, který je označován jako ocílka.

- 70 x 45 x _ cm

- Jenerál

- Podle pověsti stál kámen v místech, kde byl lupiči přepaden a zabit řezník.

- Byl zabudován do základů místní porodny prasat. O kameni píše Emil Jenerál ve Vlastivědném věstníku moravském z roku 1986 na str. 307-8: „V 16. stol. patřil les Ochoz zpola k Mor. Budějovicím, později přešel do držby k jaroměřickému panství. V blízkosti tohoto lesíka stával smírčí kámen s reliéfním křížem, řeznickým nožem a ocílkou, o němž 30. 5. 1972 Jan Roupec napsal: "tato načrtnutá kresba - viz foto - značí památník, který stával zasazen na rozhraní pozemku budějovicko-blatnického karastru v trati u Vochoze v blízkosti studánky zvané U belky. Podle podání starých pamětníků se vypravuje, že tudy se vracel nějaký řezník z obchodní cesty a tady, co ten památník stál, byl lupič zavražděn. Na památníku žádný nápis a datum nebylo a památník při technické úpravě pozemku byl s posbíraným kamenem odvezen do Blatnice. Zde jsem jej poznal a netroufal sem si jej odvést. Měl asi jeden metrický cent váhy, tak je zabudován v blatnické porodně na prasata. Tak končujou památky, když jim lidé nerozumí.“

- **Čáslavice**

- Stál západně od Čáslavic, v lese Volkáry u staré cesty.

- Jednostranná deska s poškozeným temenem. Na přední straně je uprostřed plochy rytý latinský kříž s jetelovým zakončením ramen. Nad břevny kříže je rytý dělený letopočet 16 - 36.

- 60 x 40 x _ cm

- Kámen se ztratil okolo roku 2007.

- Horní Újezd

- Stál po levé straně silnice do Mikulovic.

- Kamenná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je v orámovaném poli reliéf tlapatého kříže. Ve svislém břevnu byly dvě rýhy.

- 104 x 44 x 21 cm

- Původně kámen stál uprostřed pole od Mikulovické cesty napravo. Na levé straně silnice do Mikulovic se původně nacházela kaple, ke které byl kříž přemístěn. V roce 1904 byla již zchátralá kaple stržena a na jejím místě byl postaven železný kříž. Na rubu malé černobílé fotografie Františka Peštála st. ze dne 12. 8. 1951 je zmínka: „Železný kříž postaven v místech, kde stával třetí křížový kámen, který se ztratil. Kříž postaven v r. 1904.“ Kámen byl znovu dokumentován v 80. letech minulého století panem Miroslavem Cahou z Třebíče. Dnes je znovu pohřešovaný.

- **Horní Újezd**

- Byl uložen na místním hřbitově.
- Kamenná deska s reliéfem tlapatého kříže v kruhu.
- 96 x 52 x 30 cm
- Podle pověsti se zde vzájemně zastřelili dva vojáci.
- Aš 0819
- ÚSKP: 28792/7-2646, NPÚ 1000140123
- Původně stál při jaroměřické silnici. Asi 50 m od typově velmi podobného kamene 0818. Fotografie pochází z archivu pana Františka Peštála st. (18. 7. 1950)

- Jaroměřice nad Rokytnou

- Stál jihozápadně od obce, vlevo u silnice k Bohušicím.

- Na kameni byl vytesán kříž.

- AŠ 2407, Svoboda

- Jako jediný zmiňuje existenci kamene J. F. Svoboda v soupisu Památné kameny na moravském Horácku - Věstník Československého zemědělského musea (Praha 1937) na str. 72: „... ; u Jaroměřic na levé straně silnice k Bohušicím pod železničním náspem je kámen s vytesaným křížem; ...

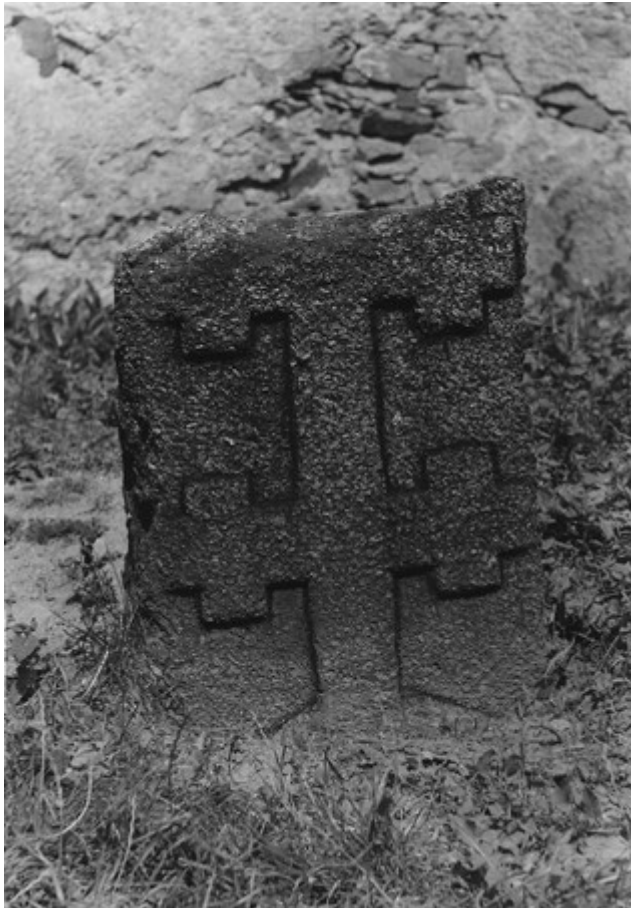
Pozn. 32 - Pod jaroměřickým kamenem je prý pochován franc. a rak. důstojník.“

- Koněšín

- Stál u vnitřní strany zdi místního hřbitova.

- Kamenná deska s uraženým temenem v úrovni horního vodorovného břevna. Na kameni je reliéf patriaršního křížkového kříže na trojúhelníkové základně.

- Existenci dnes ztracených kamenů z koněšínského hřbitova zaznamenal pan František Peštál st. dne 2. 3. 1941: „Na hřbitově v Koněšíně, po pravé straně od vchodu, při cestě do kostela jest postaveno pět starých památných křížových kamenů s vypuklými kříži!“ Pravděpodobně se jedná o kameny, které byly použity jako protizávaží při zvedání zvonů. Podle pamětníků byly později tyto kameny naloženy na korbu a odvezeny neznámo kam. Fotografie pochází z pozůstalosti pana Františka Hružy (datum nebylo uvedeno).

- **Koněšín**

- Stál u vnitřní strany zdi místního hřbitova.
- Kamenná deska ulomená v úrovni pod vodorovnými břevny. Na přední straně je reliéf latinského křížkového kříže.
- Osud kamene byl pravděpodobně podobný jako u výše uvedeného.

- Lukov

- Stál jihovýchodně od obce po levé straně silnice z Moravských Budějovic do Jaroměřic nad Rokytnou asi 100 m před odbočkou do Lukova.

- Jednostranná deska se zakulacenými hranami a zakulacenými rohy. U temene byly ve dvou vedle sebe oddělených polích reliéfy dvou klínových křížů s kónickým zakončením ramen. Pod nimi byl rytý nečitelný dvouřádkový text. Pod textovým polem se nacházela opět dvě oddělená pole s reliéfy dvou křížů ve stejném provedení. V porovnávaných popisech bývá uváděno, že se jedná o dvě pole, přičemž jsou v každém poli tři kříže se společným vodorovným břevnem.

- 87 x 61 x 15 cm

- Aš 0561, Franz 94, Fritz 34, Svoboda

- Ke kameni se váže pověst o 14 dětech, které chodily z Lukova do školy v Moravských Budějovicích. Jednoho dne se při silné vánici ztratili a umrzli.

- Pověst má několik verzí. Mění se počet dětí i obce, mezi kterými děti přecházeli. Poslední umístění kamene nebylo původní. K silnici byl přemístěn v padesátých letech, při rozorávání mezí a scelování polí. Kámen byl zcizen v květnu 2009. Fotografie pochází z archiva pana Jaroslava Brojíra (14. 7. 2003).

- **Martínkov**

- Stál asi 2 km severozápadně od obce v Černém lese, v trati Hora, na hranici katastrů Martínkova a Šašovic.

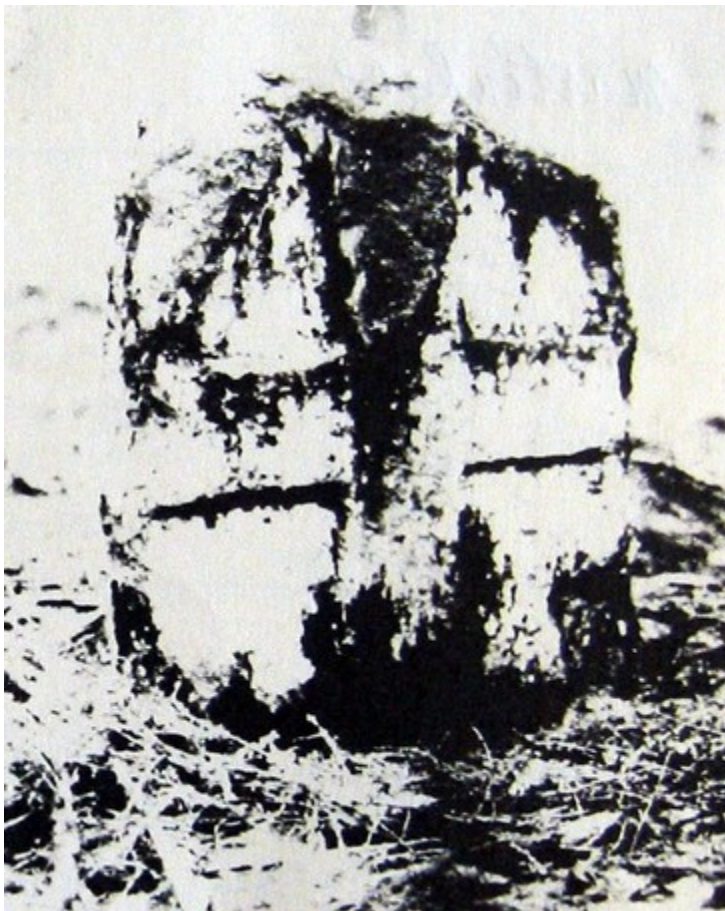
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně byl reliéf latinského kříže.

- 80 x 55 x 10 cm

- Podle jedné z pověstí byl na tomto místě pytláky zastřelen hajný. Jiná pověst vypráví, že jakýsi lesní hajný u soudu dosvědčil, že zdejší lesy patří lesonické vrchnosti, přestože to nebyla pravda. Svědomí ho tížilo a nenašel pokoj ani po smrti. Poté, co byl pohřben, se jeho tělo opakovaně ocitalo vedle hrobu. Klid nastal, když bylo jeho tělo zakopáno v hloubi lesa na hranicích panství telčského a lesonického, na hranici jihlavského a znojemského kraje.

- Aš 0822, Franz 89, Svoboda

- Kámen se ztratil při těžbě dřeva, při úpravě paseky byl zahrnut buldozerem. Fotografie pochází z kroniky obce Šašovice.

- **Okříšky**

- Stál u staré cesty do Radonína.

- Na kameni byl latinský kříž.

- Podle pověsti označoval kámen místo, kde byl v době třicetileté války pohřben vojevůdce. Pověst pokračuje motivem přenesení kamene a jeho následným vrácením poté, co se začne ozývat nářek.

- Aš 2409, Svoboda

- Existenci kamene zmiňuje J. F. Svoboda v soupisu Památné kameny na moravském Horácku - Věstník Československého zemědělského musea (Praha 1937) na str. 72: „U Okříšek při staré cestě do Radonína v přibyslavickém katastru býval kámen s křížem typu krahulovského, ale zmizel.“ Kámen zmizel již před rokem 1937. Pověst byla zpracována na základě vyprávění paní Ely Hájkové z Náměště v knize Památné kameny a pověsti na Třebíčsku.

- **Okříšky**

- Stál vlevo u silnice do Třebíče.

- Na kameni bylo vyobrazeno kopí a přilba.

- Podle pověsti kámen označoval místo, kde byl pohřben pruský voják.

- Aš 2410, Svoboda

- Existenci kamene zmiňuje J. F. Svoboda v soupisu Památné kameny na moravském Horácku - Věstník Československého zemědělského musea (Praha 1937) na str. 75: „U Okříšek [Tř] po levé, severní straně silnice k Třebíči za Červenou hospodou býval kámen, na němž bylo kopí (hrot) a přilba a říkávalo se, že tam byl pochován pruský voják; kámen zmizel.“ Kámen zmizel již před rokem 1937.

- Rudíkov

- Stál u silnice k Rudíkovu. V blízkosti pěšiny u rybníka.

- Kámen (velikost nad zemí asi 1 m) bez větších tvarových retuší s reliéfně vyobrazeným řeckým křížem o rozměrech 21 x 21 cm.

- Pan Peštál st. zaznamenal informace dne 5. 8. 1939. Fotografie pochází z pozůstalosti pana Františka Hruzy.

- **Slavice**

- Dříve stál po levé straně polní cesty Třebíč - Slavice. Pod lesem "Kaminka". V místě, kde začíná cesta napříč loukami k budovám bývalého výzkumného ústavu semenářského.

- Jednostranná deska s poškozeným temenem a uraženým pravým horním rohem. Na přední straně byl v orámovaném poli reliéf jetelového kříže s rozšiřující se základnou. V porovnávaných popisech je též uváděno, že se jedná o tři vystouplé křížky (?).

- 53 x 50 x _ cm

- AŠ 2411

- Kámen zmizel v 60. letech. Byl rozbit a zabetonován do podezdívky pod plot jedné z parcel. Fotografie pochází z pozůstalosti pana Františka Peštála st. (datum nebylo uvedeno).

- **Trnava**

- Stál v úvozu staré cesty z Trnavy do Třebíče.

- AŠ 2574

- V rámci scelování pozemků byl úvoz zavezen.

- Třebíč

- Stál u krajnice Třebíč - Střítež. Na pravé straně pře rodinným domkem Prodělalů.

- Obdobný kámen dodnes stojí na protější straně silnice. Fotografie pochází z pozůstalosti pana Františka Peštála st. (21. 10. 1962)

Použitá literatura

- Památné kameny a pověsti na Třebíčsku, kolektiv autorů: Karel Průša, Emanuel Nožička, František Peštál, Marie Dvořáková, Jan Horký, Akcent, 2010
- Kamenné památky na Třebíčsku, kolektiv autorů: Karel Průša, Emanuel Nožička, František Peštál, Marie Dvořáková, Jan Horký, Akcent, 2012
- Kamenné zajímavosti na Třebíčsku kolektivu autorů: Karel Průša, Emanuel Nožička, Marie Dvořáková, Jan Horký, Akcent, 2017
- Webové stránky Jaroslava Brojíra a Františka Svobody:
http://smircikrize.euweb.cz/CR/Trebic/Trebic_o.html
- Články pana Emanuela Nožičky publikované v Budišovském zpravodaji a další dokumenty z jeho osobního archivu.
- MUDr. Leopold Fritz, Sběrka žulových křížů, 1895
- Alois Franz, Alte Steinkreuze und Kreuzsteine in Mähren, Mittheilungen, 1893, 1899

Poděkování

Za spolupráci a věcné podněty při sestavování soupisu bych chtěl poděkovat E. Nožičkovi, P. Izdnému, F. Svobodovi, J. Brojírovi, J. Psotovi a členům Společnosti přátel památných kamenů Vysočiny.

Grafika

Titulní obrázek - Vena Piosenka, kresby na závěrečné stránce - Danuše Kočí.

